

CECILIA WIGSTRÖM
Riksdagsledamot (FP)

SVERIGES
RIKSDAG

Konstitutionsutskottet

Ink 2009-01-30

Dnr 050-1434-2008/09

Stockholm 2009-01-30

Till Konstitutionsutskottet

Anmälan om förnyad granskning av f.d. utrikesminister Laila Freivalds agerande i samband med stängningen av en hemsida

Konstitutionsutskottet anmälde i betänkande 2006/07:KU20 sin granskning av f.d. utrikesminister Laila Freivalds och regeringens roll vid stängning av en hemsida. Sedan dess har ytterligare uppgifter framkommit i och med publiceringen av Eva Franchells bok "Väninnan", som bland annat skildrar vissa händelseförlopp i samband med detta. Detta väcker nya frågor om Laila Freivalds ansvar som utrikesminister.

Konstitutionsutskottet bör därför begära en förnyad redovisning, och bedöma om det som framkommer genom de nya uppgifterna och den nya granskningen ger anledning till att ompröva utskottets tidigare bedömning av huruvida f.d. utrikesministerns agerande och det som skett under hennes ansvar varit i strid med grundlagens censurförbud eller ej.

Bakgrund

Den 10 januari 2006 utlystes en teckningstävling angående profeten Muhammeds utseende på en tidnings nätupplaga. Den 3 februari 2006 publicerades en första teckning på hemsidan. Några dagar senare rapporterades i medierna att företaget Levonline AB, som driver det webbhotell där den aktuella hemsidan låg, hade stängt tidningens hemsida efter att Utrikesdepartementet och Säkerhetspolisen hade kontaktat företaget.

Justitiekanslerns prövning 2006

Utrikesdepartementets agerande blev bland annat föremål för utredning av Justitiekanslern (JK), som i sitt beslut den 24 mars 2006 uttalade:

En tjänsteman från departementet kontaktade då, efter samråd med utrikesministern, Levonline i syfte att informera bolaget om den reaktion som teckningstävlingen hade väckt. Enligt yttrandet förekom inte några som helst påtryckningar eller övertalningsförsök. [...]

Jag saknar anledning att ifrågasätta vad som har redovisats i yttrandet. Någon överträdelse av censurförbudet kan därmed inte anses ha skett genom de kontakter som en tjänsteman på Utrikesdepartementet hade med Levonline.

Konstitutionsutskottets granskning 2007

En central punkt i konstitutionsutskottets tidigare granskning var vilka instruktioner som den dåvarande utrikesministern gav i samband med stängningen av den aktuella hemsidan.

Utrikesdepartementet gav i en promemoria till KU den 12 januari 2007 sin beskrivning av bl.a. innebörden av det samråd som hölls mellan Laila Freivalds och en tjänsteman på Utrikesdepartementet:

Den 8 februari kontaktade en tjänsteman i departementet, efter samråd med utrikesministern, företaget som hyste hemsidan för att efterhöra om man där var medveten om att den uppmärksammade karikatyrävlingen försiggick på dess server och erbjuda företaget information om den aktuella händelseutvecklingen i krisen.

Tjänstemannen ringde upp företagets VD samma dag och sammanträffade med honom i företagets lokaler senare på dagen. Tjänstemannen informerade om karikatyrävlingen på en hemsida på företagets server, och om en del av de reaktioner som tävlingen väckt. [...] Inga som helst påtryckningar eller övertalningsförsök utövades av tjänstemannen, som tvärtom särskilt underströk respekten för yttrandefriheten.

I konstitutionsutskottets offentliga utfrågning med Laila Freivalds den 10 april 2007 sade f.d. utrikesministern bland annat följande:

I anslutning till de överläggningar vi hade som rörde många olika saker – inte enbart denna fråga utan mycket annat, för det var ju mycket som hände under de dagarna – föreslog Stefan Amér som är politiskt sakkunnig i UD att han skulle utröna huruvida man på företaget som ansvarade för webbsidan var medveten om att tävlingen pågick och om man skulle erbjuda information om den utrikespolitiska situationen.

Jag hade ingen anledning att motsätta mig en eventuell sådan kontakt, men jag underströk då att om en sådan kontakt ska tas med ett medieföretag måste det ske med stor försiktighet. Syftet måste i första hand vara att över huvud taget bara ta reda på om de var medvetna om situationen och att erbjuda information om de utrikespolitiska aspekterna av det hela.

Jag underströk att det inte på något vis får uppfattas som ett försök att påverka företaget, utan att man skulle ge dem underlag för deras eget beslut. [...]

Frågan var vilken instruktion som Stefan Amér hade. Eftersom hans förslag var att han skulle fråga företaget om de över huvud taget kände till att den här teckningstävlingen fanns var mitt svar att han kunde göra det. Sedan skulle han ställa en fråga huruvida de ville ha information om de utrikespolitiska aspekterna av det här – inte ge information utan att bli ombedd att göra det. Detta var på grund av, som jag underströk för honom, att man måste ha stor försiktighet när man kontaktar ett medieföretag så att det inte kan uppfattas som att man vill öva påtryckningar på företaget i dess eget beslutsfattande. Jag tror att Stefan Amér uppfattade det här väldigt, väldigt väl.

Konstitutionsutskottets bedömning 2007

Konstitutionsutskottets majoritet gjorde i betänkandet 2006/07:KU20 följande bedömning:

Varken vid JK:s prövning eller hos utskottet har framkommit något som motsäger uppgifterna att UD-tjänstemannen vid besöket hos Levonline, i medvetande om de yttrandefrihetsrättsliga reglerna, endast erbjudit och lämnat företaget information om föreliggande utrikespolitiska aspekter. Någon överträdelse av förbudet mot censur eller andra hindrande åtgärder kan inte anses ha skett genom de redovisade kontakterna. Det finns dock anledning att diskutera lämpligheten av den vidtagna åtgärden. [...]

Med hänsyn till de ändamål som uppstår censurförbudet måste myndigheter i allt väsentligt avhålla sig från att försöka påverka grundlagsskyddade mediers publiceringsbeslut, eftersom påverkan lätt kan uppfattas som påtryckningar, och påtryckningar i sin tur i realiteten kan leda till att publicering hindras eller näst intill. Ett betryggande säkerhetsavstånd måste alltså upprätthållas. Särskilt känsligt får det anses vara om den som agerar företräder regeringen eller ett departement. [...]

Enligt utskottets uppfattning innebär den kontakt som i detta fall en UD-tjänsteman tog med Levonline [...] att det säkerhetsavstånd som en myndighet bör hålla trädde för när. Kontakten kan anses ha varit ägnad att uppfattas som en påtryckning oavsett hur företaget faktiskt uppfattade kontakten. Enligt utskottets uppfattning kan agerandet inte anses lämpligt, trots den utsatta situation svenska medborgare och intressen utomlands befann sig i.

Folkpartiets representant i utskottet Mauricio Rojas reserverade sig till förmån för bland annat följande ställningstagande:

Varken vid JK:s prövning eller hos utskottet har framkommit något som motsäger uppgifterna att UD-tjänstemannen vid besöket hos Levonline, i medvetande om de yttrandefrihetsrättsliga reglerna, endast erbjudit och lämnat företaget information om föreliggande utrikespolitiska aspekter. [...]

Enligt utrikesministern var motivet till kontakten att företaget skulle informeras om de utrikespolitiska aspekterna i ärendet som en del av de åtgärder "från UD:s sida för att motverka de negativa konsekvenserna av situationen i sin helhet men också situationen med att det fanns en nättidning i Sverige som hade denna tävling." Det fanns alltså ett klart syfte med att informera webbhotellet och på det viset lägga en del av ansvaret för den fortsatta säkerhetspolitiska utvecklingen på företaget. [...] Detta skulle uppnås genom att ge företaget sådan information som gjorde att företaget kände sig pressat att självmant besluta att stoppa publiceringen.

Nya uppgifter från Eva Franchell

Det framgår av ovanstående att utrikesministerns instruktioner till sin medarbetare varit en avgörande fråga. Den hittillsvarande informationen har inte gett anledning att ifrågasätta att Laila Freivalds uttalade instruktion enbart har handlat om att medarbetaren skulle kontakta webbhotellet och erbjuda information om de

utrikespolitiska aspekterna av en hemsida som låg på deras server. Konstitutionsutskottets tidigare kritik har, på denna punkt, handlat om vilket intryck detta agerande var ägnat att ge.

I boken "Väninnan. Rapport från Rosenbad" (Albert Bonniers förlag) skriver Eva Franchell, tidigare socialdemokratisk medarbetare i Regeringskansliet, bland annat följande om utrikesministerns agerande under karikatyrkrisen:

Laila står rakt under kristallkronan, mitt i sitt vackra arbetsrum. Hennes röst är ansträngd, hon är trött efter veckor av kritik efter tsunamin, nu senast i KU. Hon viftar med en matt arm mot sin medarbetare.

– Samordna dig med polisen, *se bara till så att den där sidan försvinner*. [Min markering]

Eva Franchell ger alltså en helt annan beskrivning av Laila Freivalds instruktion än vad som hittills framkommit. Enligt Eva Franchells version inskränkte sig utrikesministern inte till att begära att webbhotellet skulle erbjudas information – tvärtom var själva syftet att "se till att den där sidan försvinner".

Om denna version är sanningsenlig gör detta att Laila Freivalds agerande kommer i ett helt nytt sken, särskilt vad gäller förhållandet till det grundlagsfästa censurförbudet.

Det finns i detta sammanhang anledning att upprepa vad som står i Folkpartiet liberalernas tidigare anmälan mot Laila Freivalds i samma ärende (inlämnad av Lars Leijonborg den 11 februari 2006). I anmälan står bland annat:

Den politiker som agerar för att avbryta en publicering tar på sig ett mycket stort ansvar. [...] Statsminister Göran Persson och utrikesminister Laila Freivalds har på ett förtjänstfullt sätt betonat vikten av att demokratiska länder försvarar sin yttrandefrihet också när den sätts under press, till exempel från religiösa fundamentalister. Samtidigt tycks utrikesministerns medarbetare ha tagit kontakter för att få en hemsida stängd. Det svenska regelverket för yttrandefriheten har därmed satts ur spel. Det ger intrycket av att regeringen talar med kluven tunga om yttrandefriheten och att hot om våld mot svenska intressen har fått avsedd effekt.

Jag anser därför att konstitutionsutskottet, med anledning av de nya uppgifter som framkommit, bör ta upp dåvarande utrikesminister Laila Freivalds agerande i samband med stängningen av en tidnings hemsida till förnyad granskning.

Cecilia Wigström (fp)